

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО
ГОСПОДАРСТВА ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

ВІСНИК

НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВОДНОГО
ГОСПОДАРСТВА ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Збірник наукових праць

В И П У С К 4 (36)

Економіка
Частина 3

Реформування обліку, аналізу і аудиту економічних
ресурсів в контексті євроінтеграції.

Рівне 2006

У збірнику опубліковані наукові статті з економічних наук. Призначений для наукових працівників, інженерів, аспірантів та студентів навчальних закладів.

Редакційна колегія

Гурин В.А., д.т.н., професор, ректор НУВГП, відповідальний редактор.
Гіроль М.М., д.т.н., професор, проректор з наукової роботи НУВГП, за відповідального редактора; **Левницька С.О.**, д.е.н., професор кафедри обліку та аудиту НУВГП - відповідальний секретар; **Галушкіна Т.П.**, д.е.н., професор НУВГП; **Гронтковська Г.Е.**, к.е.н., доцент, зав. кафедрою економічної теорії НУВГП; **Гуменюк В.Я.**, д.е.н., професор, зав. кафедрою трудових ресурсів і підприємництва НУВГП; **Зінь Е.А.**, д.е.н., професор, зав. кафедрою регіонального управління НУВГП; **Карлін М.І.**, д.е.н., професор НУВГП; **Кожушко Л.Ф.**, д.т.н., професор, зав. кафедрою менеджменту НУВГП; **Кушнір Н.Б.**, к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства НУВГП; **Лазаришина І.Д.**, к.е.н., доцент, зав. кафедрою обліку та аудиту НУВГП; **Павлов В.І.**, д.е.н., професор, зав. кафедрою фінансів та економічного природокористування НУВГП; **Хвесик М.А.**, д.е.н., професор НУВГП; **Шевченко Г.С.**, д.е.н., професор НУВГП;

Технічний секретар – Шалупіна Т.Г.

Збірник наукових праць, затверджений Президією ВАК України як фахове видання з економічних наук (Постанова президії ВАК України від 1. квітня 2001 р. № 05-05/4, Бюлетень ВАК України № 3, 2001 р., пер. № 8).

Матеріали збірника розглянуті і рекомендовані до видання на Вченій раді університету 29 вересня 2006 р., протокол №9.

Адреса редколегії: 33028 м. Рівне, вул. Соборна, 11, НУВГП
© Національний університет водного господарства та природокористування, 2006

Федорович Р.В., к.е.н., професор (Тернопільський державний економічний університет, м. Тернопіль) Вовк В.М., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

**МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ
ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПРИ ОЦІНЦІ ФІНАНСОВОГО
СТАНУ В НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ**

Проведення аудиту фінансової та господарської діяльності неприбуткових організацій вимагає аналізу основних фінансових показників та оцінки їх змін. У статті розглядається можливість використання різних видів аналізу для здійснення оцінки фінансових показників неприбуткових організацій.

The article deals with the possibility of using different analysis types for financial accounting in non-profit organizations.

Фінансовий стан будь-якого господарюючого суб'єкту є однією з найважливіших характеристик діяльності кожного підприємства. Необхідність і практична значущість систематичного оцінювання фінансового стану зумовлюється постійною потребою керівництва в своїй поінформованості щодо добробуту підприємства. Здійснення аналізу фінансового стану господарюючого суб'єкту показує, як та за якими конкретними напрямками потрібно проводити аналітичну роботу, а також дає можливість виявити найважливіші аспекти і найслабкіші позиції у фінансовому стані досліджуваного підприємства. Зазначені питання стали актуальними і для неприбуткових організацій.

З метою реалізації статті 26 Бюджетного кодексу України [1] та відповідно до Порядку планування контрольно-ревізійної роботи органами державної контрольно-ревізійної служби [2] органи державної контрольно-ревізійної служби проводять аудити фінансової і господарської діяльності неприбуткових організацій та аудити ефективності, які включають в себе оцінку фінансового стану таких організацій.

Проведення аудиту фінансової і господарської діяльності неприбуткової організації та аудиту ефективності є важливим з огляду на те, що при такому дослідженні є змога отримати найбільш важливі звітні дані про надані послуги, виконані роботи, реалізовані продукти або фінансові результати, які можуть характеризувати стан реалізації цілей бюджетної програми.

У відповідності до Порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту фінансової та господарської діяльності бюджетних установ [3] аудит фінансової та господарської діяльності бюджетної установи – це форма державного фінансового контролю, яка спрямована на запобігання фінансовим порушенням та забезпечення достовірності

фінансової звітності.

Фінансово-господарський аудит включає:

1. Проведення протягом року моніторингу фінансової звітності неприбуткової організації.
2. Проведення перевірки використання бюджетних коштів, державного і комунального майна, правильності ведення бухгалтерського обліку, складання достовірної фінансової звітності.
3. Дослідження системи внутрішнього фінансового контролю.
4. Підготовку керівництву неприбуткової організації пропозицій щодо усунення виявлених недоліків і порушень за результатами моніторингу її фінансової звітності.
5. Відстеження усунення керівництвом неприбуткової організації недоліків і порушень, виявлених за результатами моніторингу її фінансової звітності.
6. Надання висновку про рівень достовірності фінансової звітності неприбуткової організації, ступінь дотримання її посадовими особами законодавства з фінансових питань та повноту врахування пропозицій, внесених у ході фінансово-господарського аудиту.

У Порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту ефективності виконання бюджетних програм [4] дається трактування поняттю "аудит ефективності". Так, він вважається формою контролю, що спрямована на визначення ефективності використання бюджетних коштів для реалізації запланованих цілей та встановлення факторів, котрі цьому перешкоджають. Такий аудит проводиться шляхом аналізу:

1. Нормативно-правових актів, розрахунків та обґрунтувань, методичних документів, видань і публікацій щодо напрямку діяльності в бюджетній програмі, стосовно якої проводиться аудит ефективності.
2. Результатів раніше здійснених контролюючими органами контрольних заходів.
3. Показників статистичної, фінансової та оперативної звітності.
4. Даних порівняння фактично досягнутих результативних показників виконання бюджетних програм із запланованими в динаміці за кілька років.
5. Даних інтерв'ю, анкетування, опитування громадян і збирання інформації від юридичних осіб.

Вищевикладене дозволяє відмітити, що і фінансово-господарський аудит, і аудит ефективності в першу чергу базуються на зборі й опрацюванні фінансової інформації, яка характеризує діяльність організації за попередні періоди. Іншими словами, працівники неприбуткової організації повинні на основі узагальненої за даними бухгалтерського обліку інформації дослідити свій фінансовий стан.

Важливим завданням аналізу фінансового стану в такій організації є аналіз основних показників фінансової звітності та оцінка їх змін. Реалізація

поставленого завдання можлива шляхом застосування різних видів аналізу фінансово-господарської діяльності (рис. 1).

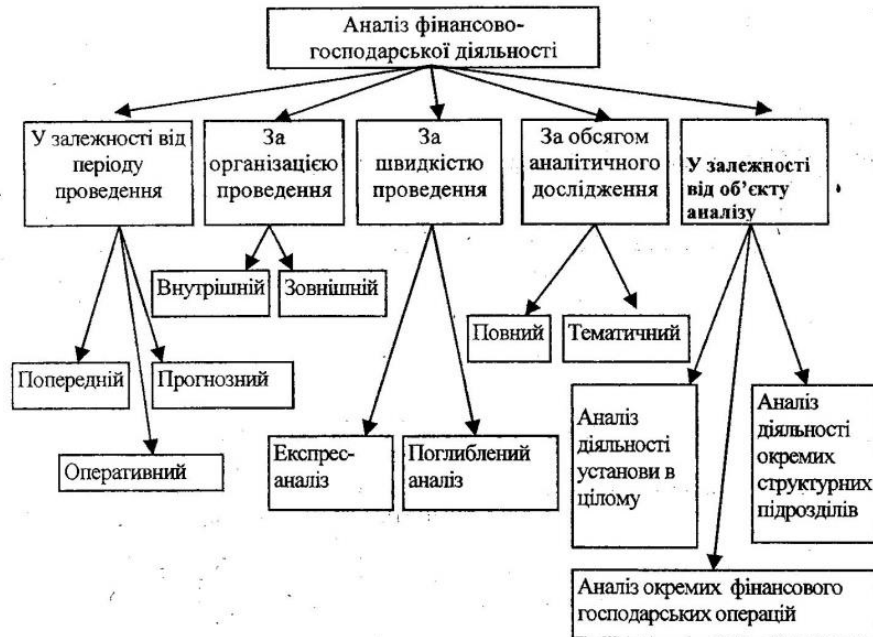

Рис. 1. Класифікація видів фінансово-господарського аналізу

У практичній діяльності проведення попереднього аналізу дає можливість підприємству самостійно попередньо вивчити свої майбутні фінансові позиції (наприклад, щодо можливості отримання кредиту); оперативний аналіз дозволяє в процесі реалізації окремих фінансових планів (програм) чи управлінських рішень оперативно впливати на хід окремих фінансово-господарських операцій; прогнозний аналіз сприяє вивченню показників, яких досягне неприбуткова організація у найближчому майбутньому.

Проведення зовнішнього аналізу здійснюється зовнішніми суб'єктами, якими можуть бути працівники органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій. Однак більшої результативності в здійснюваному аналізі можна досягнути при здійсненні внутрішнього аналізу, який передбачає залучення до аналізу фахівців зі складу працівників неприбуткової організації, які є більш обізнаними на специфіці діяльності саме їх підприємства.

Виконання експрес-аналізу дозволяє проводити первинну діагностику фінансового стану за матеріалами основних форм звітності, що здійснюється

шляхом візуальної оцінки показників. Разом з тим, для дослідження причин виявлених відхилень слід вдаватися до поглибленого аналізу, який передбачає оцінку всіх параметрів (показників) фінансового стану на основі даних бухгалтерського обліку.

У практиці аналізу використовується також повний і тематичний аналіз. Перший – проводиться з метою вивчення динаміки асигнувань й інших доходів у порівнянні з існуючими видатками в цілому по підприємству, другий – обмежується вивченням лише окремих аспектів (наприклад, тільки аналіз отриманих доходів за спеціальним фондом).

Крім того, існує можливість проведення аналізу діяльності неприбуткової організації в цілому, у розрізі окремих структурних підрозділів та окремих фінансово-господарських операцій.

Реалізація зазначених видів аналізу можлива шляхом застосування різноманітних прийомів аналізу. Розглянемо деякі з них:

1. Практика показує, що більшість бухгалтерів неприбуткових організацій при здійсненні аналізу широко використовує лише прийом порівняння, який полягає у зіставленні фактичних фінансових показників звітної періоду з показниками попереднього періоду, нормативами або планами. Однак досить рідко можна зустріти порівняння основних показників діяльності неприбуткової організації з показниками роботи аналогічних за напрямком діяльності в бюджетній програмі підприємств, з усередненими даними за результатами діяльності найкращих попередніх періодів.

Прийом порівняння використовується практиками і при зіставленні за один аналізований період різних абсолютних показників, таких, як розмір касових та фактичних видатків; поточних та капітальних видатків; надходження асигнувань з державного бюджету та надходження коштів, отриманих як плата за послуги, що надаються неприбутковими організаціями; власного капіталу, зобов'язань та доходів.

Єдина обов'язкова умова цього прийому – однорідність та зіставність показників, однак вона при аналізі показників фінансових звітів досягається, оскільки використовуване джерело інформації має єдиний вимірник – гривні.

2. Досить рідко на практиці застосовується прийом групування, сутність якого проявляється у наступному: економічні явища і процеси характеризуються великою кількістю первинних даних, які відображають ці явища і процеси. Щоб сукупність такого первинного матеріалу могла бути використана для аналітичних висновків, необхідна певна її систематизація. Одним із видів такої систематизації є групування, що являє собою зведення первинних даних в однорідні групи.

За допомогою цього методу не лише обробляють дані, але й виявляють закономірності виникнення, зміни та складу явищ за окремими ознаками.

Так, наприклад, групування основних засобів за віком дозволяє виявити питому вагу застарілих фондів, які потребують заміни.

Групування використовують і для того, щоб встановити чи існує зв'язок

між двома або більше показниками. Наприклад, залежність отриманих асигнувань – з обсягом видатків у попередньому періоді.

3. Метод деталізації результативних показників широко використовується при розробці аналітичних формул, так як полягає у розчленуванні результативного показника на складові елементи.

Такий прийом досить яскраво прослідковується при аналізі динаміки необоротних активів, який у свою чергу складається із динаміки нематеріальних активів, основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, незавершеного капітального будівництва, тощо. Тому детальне вивчення показника динаміки необоротних активів вимагає деталізації його окремих складових.

4. Значне місце в економічній літературі відводиться аналізу динаміки показників. Вказаний прийом дає змогу виявити тенденції зміни кожної позиції звітності або їхніх груп, з відповідною позицією або групами, що були відображені у попередньому періоді. В основі цього аналізу лежить обчислення абсолютних і відносних темпів зростання аналізованих показників.

Приклад побудови аналітичної таблиці для проведення аналізу динаміки показників балансу наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Фрагмент аналізу динаміки показників
балансу неприбуткової організації

(грн.)

Показники	На початок року	На кінець року	Відхилення	
			за сумою	у %
I. Необоротні активи				
Основні засоби				
Залишкова вартість	1044796	863900	-180896	82,69
Знос	2160178	2406408	246230	111,4
Первісна вартість	3204974	3270308	65334	102,04
...				
БАЛАНС	1594847	1527067	-67780	95,75

Дані складеної таблиці дозволяють констатувати, що загальна вартість активів, які є у розпорядженні підприємства, зменшилась на 67780 грн. або на 4.25 %. Така зміна негативно впливає на загальний фінансовий стан, оскільки ресурси, які контролюються підприємством і мають принести їй економічну вигоду шляхом свого використання в процесі надання нематеріальних послуг, при обміні на інші активи або під час погашення зобов'язань – зменшились.

За таблицею видно, що на кінець звітного року зменшилась залишкова вартість основних засобів підприємства. Для оцінки такої динаміки варто дослідити (згідно прийому деталізації) динаміку зносу та первісної вартості.

На початок звітної періоду сума зносу по основних засобах складала 2160178 грн., а на кінець – 2406408 грн. Така зміна показує, що ступінь зношеності основних засобів у результаті їх використання, а також впливу зовнішнього середовища та дії морального зносу підвищився. Цей факт може негативно вплинути на якість та кількість виконуваних робіт, оскільки спрацьована техніка потребуватиме регулярного проведення не лише поточних, а й капітальних ремонтів, що не дозволить її максимально використовувати у намічених роботах.

Разом з тим динаміка первісної вартості дає змогу стверджувати, що підприємство намагається контролювати і певним чином регулювати ступінь зношеності, придбаваючи у міру виділених асигнувань, наявності позабюджетних коштів та інших джерел нові основні засоби. Але, на жаль, темпи зростання первісної вартості (102,04%) залишаються значно нижчими від темпів зростання нарахованого по основних засобах зносу (111,4%), що підтверджує обмеженість неприбуткової організації щодо оновлення.

5. Не менш важливе місце в економічній літературі належить структурному аналізу. Його завдання полягає у визначенні структури фінансових показників з виявленням впливу кожної позиції звітності на результат у цілому.

В основі вертикального аналізу лежить подання бухгалтерської звітності у вигляді відносних величин, що характеризують структуру узагальнюючих підсумкових показників.

Порядок побудови аналітичної таблиці для проведення аналізу структури показників балансу наведено у табл. 2.

Таблиця 2
Аналіз структури показників агрегованого балансу неприбуткової організації (грн.)

Показники	На початок року		На кінець року		Відхилення, %
	сума, грн.	питома вага, %	сума, грн.	питома вага, %	
1	2	3	4	5	6
I. Необоротні активи					
Основні засоби					
Залишкова вартість	1044796	65,51	863900	56,57	-8,94
Знос	2160178	x	2406408	x	x
Первісна вартість	3204974	x	3270308	x	x
II. Оборотні активи					
Матеріали і продукти харчування	290314	18,20	255230	16,71	-1,49
Малоцінні та швидкозношувані предмети	197062	12,36	220776	14,46	2,10
Дебіторська заборгованість	46534	2,92	108040	7,08	4,16
Розрахунки із страхування	1084	0,07	29	0,00	-0,07

Продовження таблиці 2

Розрахунки за іншими операціями	45450	2,85	108011	7,07	4,22
Рахунки в казначействі спеціального фонду	14425	0,90	76970	5,04	4,14
Спеціальні реєстраційні рахунки для обліку коштів, отриманих як плата за послуги	14139	0,89	61822	4,05	3,16
Спеціальні реєстраційні рахунки для обліку коштів, отриманих за іншими джерелами власних надходжень	286	0,02	15148	0,99	0,97
Каса	1716	0,11	2151	0,14	0,03
БАЛАНС	1594847	100	1527067	100	0

Проведення аналізу показників, сформованих у такій таблиці дозволяє констатувати, що найбільшу частку серед активів мають основні засоби (на початок періоду вони склали 65,51%, а на кінець меншу, але все ж таки досить значну – тобто 56,57%. Такий розподіл є закономірним для неприбуткової організації, оскільки забезпечує реалізацію бюджетної програми.

Суттєва частка у складі активів відводиться на матеріали і продукти харчування та малоцінні та швидкозношувані предмети, які на початок періоду відповідно склали 18,2% та 12,36%, а на кінець – 16,71% та 14,46%, що також забезпечують успішну реалізацію бюджетної програми.

Питома вага решти статей протягом усього досліджуваного періоду на початок періоду не перевищує 3%, а на кінець – 8%, а тому їм може бути приділена другорядна увага.

У практиці проведення аналізу прийнято поєднувати аналіз динаміки з аналізом структури, формуючи при цьому одну аналітичну таблицю, яка дозволяє поєднати такі розрахунки. Макет згаданої аналітичної таблиці наведено у табл. 3.

Формування аналітичних висновків за даними таблиці 3 дозволяє відразу поєднати аналіз динаміки досліджуваних показників з їх структурою, що в свою чергу спрощує реалізацію завдань аналізу.

За результатами такого подання інформації, до вже сформування висновків, можна додати, що зменшення загальної вартості активів відбулося за рахунок зменшення в першу чергу залишкової вартості основних засобів та матеріалів і продуктів харчування, які в структурі активів займають практично найвищу питому вагу.

Таблиця 3

Фрагмент структурно-динамічного аналізу показників
балансу неприбуткової організації

(грн.)

Показники	На початок року		На кінець року		Відхилення		
	сума, грн.	питома вага, %	сума, грн.	питом а вага, %	за сумою	у %	за питомою вагою
Основні засоби							
Залишкова вартість	104479 6	65,51	863900	56,57	- 180896	82,69	-8,94
Знос	216017 8	x	240640 8	x	246230	111,40	x
Первісна вартість	320497 4	x	327030 8	x	65334	102,04	x
БАЛАНС							

Існують й інші прийоми аналізу, які потребують також певної специфіки як у розрахунках, так і у формуванні аналітичних висновків.

Розглянуті види та прийоми аналізу фінансово-господарської діяльності неприбуткових організацій дадуть змогу детальніше і глибше аналізувати фінансовий стан неприбуткових організацій. Разом з тим, запропонований аналіз, який проведений лише у розрізі абсолютних показників діяльності господарюючого суб'єкту, обов'язково має супроводжуватись аналізом відносних показників.

1. Бюджетний кодекс України // Голос України від 24.07.2001. 2. Порядок планування контрольно-ревізійної роботи органами державної контрольно-ревізійної служби. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2001 р. N 955. 3. Порядок проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту фінансової та господарської діяльності бюджетних установ. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2004 р. N 1777. 4. Порядок проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту ефективності виконання бюджетних програм. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 10 серпня 2004 р. N 1017.

Труфен А.О.	Контроль та управлінський облік видатків у системі управління персоналом навчального закладу ..	443
Фаріон І.Д., Бондар Г.Б.	Необхідність впорядкування обліку податку на додану вартість	449
Федорович Р.В., Вовк В.М.	Методологічні аспекти удосконалення аналізу показників фінансової звітності при оцінці фінансового стану в неприбуткових організаціях	456
Фоміна О.В.	Документальне забезпечення первинного обліку операцій з продажу товарів	464
Хмурковський Г. В.	Планування конкурентоспроможної продукції на малих підприємствах	473
Хомедюк В. О.	Загальні підходи до організації контролю витрат молокопереробних підприємств	479
Чумакова І.Ю.	Зарубіжний досвід організації і проведення аудиту державних фінансів: короткий історичний огляд	485
Щевченко С.О.	Особливості обліку результатів інвентаризації необоротних активів бюджетних установ	493
Шевчук Н.А.	Облік матеріальних активів закладів охорони здоров'я	499